

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфашэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсальэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кърал зэгохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щыІагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкІэ.

Цыф фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсаль

Дунэепстэу Кърал Зэгохъэныгъэм (ДКъЗ) и Зэфэсым егъэІу;

Дунэепстэу цыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохъэныгъи;

мы джэпсальэр сыдигъуи янэгу кІагъэтызэ, мыщ кыщыхэщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэІэ зэрэтырагъэтырэм, фашІырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогукиэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кІоцІхэми дунэепстэуми кІо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхъэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялъэпкъхэри, яунашъо кІагъэтырэ нэмыкІрэ къралмэ ялъэпкъхэри кызэкІиубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чІапІи мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу щызэрагъэкІоным, щагъэцэкІэным фэкъудынхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэми лъэпкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсальэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхъэфитэу, ялъытэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкІэ зэфэдэу къальфы. Акъылрэ зэхэшІыкІ гъуазэрэ яІэшъы, зыр зым зэкъош зэхашІэ аздагу дэльэу зэфыщытынхэ фэе.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсальэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхъэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзыльфыгъэ-хульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІэу иІэм, лъэпкъэу е цыф купэу кызыыхэкІыгъэм, мылькоу иІэм, кызыщальфыгъэм емылбытыгъэу зэхэдзынчэу, фэгъэкІотэныгъэнчэу.

Ащ нэмыкІэу, кърал шъхъэфити, нэмыкІым иунашъо кІэти, зышъхъэфитыжъныгъэ (автономие) зимыІи, нэмыкІрэу зы шъхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыд фэдэрэ къралым ицІыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашІы хъуштэп зыщыщ къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къралхэм аздагу щыриІэ статусым кыыхэкІэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІэу плъытэ е пщІылІыпІэ ибгъэты хъуштэп, сыд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ щэн-къэщэфыныр зыми фэдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлІэ хъуштэп, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулыиин фэдэкІэ удзекІо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуштэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу кыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи къэрал хабзэм ипашхъэ щызэфэд ыкІи къэрал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сыд фэдэуи атегъэгущонми кыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шхъэІэм е къэрал хабзэм кырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо кызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыякІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуштэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ кытыралхъэ зыхъукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытельхъэу щыт ухыякІо шхъэфит псэфитыр зэфагъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъошт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икІэухэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалъытэ, мыхыашъо кыраплъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуштэп, зешІэ лъэхъаным къэрал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылътэщтыгъэ зы Іоф зэришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм кыыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуштэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шхъэусыгъончъэу зыри кыыхэІэбэ хъуштэп, инапэ, ыцІэ кьеІусэ хъуштэп. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ кыыхэІэбэныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы къэралы ичІыналъэ шъхьэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.
2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу кыгъээзэжынынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые кырахынэу зыхьурэм, нэмыкІрэ къэрал ышъхьэ ригъэзынэу, шъхьээгъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхьэпэнэу.
2. Ау ишыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхьэпэ хьуштэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу щытынэу.
2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхьэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хьунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хьуштэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икьугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хьульфыгъи фитыныгъэ иІ кызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ыІыгъым кыыхэкІэу зы пэрыогъуи кыфэмыуцоу, фитэу кыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.
2. Зэрэщэн-зэдэкІоным фэгъэхьыгъэ зэзэгъныгъэр (нэчыхьэр), зэрэщэшт-зэдэкІоштхэм ежымэ я шъхьэфитыныгъэ шыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икьурэкІэ агъэпсы.
3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхьаІэшлы, ар цІыф жьугъэми къэралыми кьеухьумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежым иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхьэгъоу мыльку зригъэІэнэу.
2. Хэтрэ цІыфи шъхьэусыгъончъэу имыльку кыІыпхы е хэбгъэны хьуштэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхьафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрыльэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кыыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми кымыгъэгумэкІынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямыллытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гъогукІи кыллыхьон, кыгъотын, зыІэрыгъэхьэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхищэнэу, зэхэщэгъэ хасэм хэхьэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхьэнэу ебгъэзы хьуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежым е фитэу кыыхихыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къралым изегъэкІон Іофхэм ахэхьэнэу, ахэлэжьэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ икърали цІыф жьугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшхьэпэнэу.

3. Хыкумэт Іэшхьэтетныгъэм илѡабжър къралым и цІыф жьугъэм ишІоигъоныгъ ары. А шІоигъоныгъэр кърнафэ шъэф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шхьэфит-псэфитэу кыызэрэгъэлъэгъошъуцт нэмыкІрэ шІыкІэхэу, зыныбжъ икьугъэ цІыф пстэуми афызэІухыгъэу, яІэІэтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ кыытырагъэзэжырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгъу

ЦІыф жьугъэм зэрэщыщым елѡытыгъэу хэтрэ цІыфи социалнэ кърэхъумэныгъэ фэшъуаш. Кърал кІуачІэкІэ е къралыгъомэ язэдэІэпыІэкІэ ыкІи хэтрэ кърэли ежым игъэпсыкІэрэ иамалхэмрэ ялѡытыгъэу хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ инапэрэ ицІыфыгъэрэкІэ гупсэфэу зэрэзиужьын ыльэкІыцт экономикэ, социалнэ ыкІи шІэнхабзэ ІофкІэ зыфэныкьощт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ лэжьэнэу, фитэу иІоф кыыхихынэу, зэфагъэкІэ ыкІи фэшІу амалхэмкІэ лэжьэнэу ыкІи Іофынчъагъэм кыщаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэхэдзынчъэу зэфэдэ Іоф фэшІ зэфэдэ уасэ кыратынэу.

3. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежыри иунагъуи цІыфым фэшъошэн псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, ищыкІагъэ хъумэ зылыІэсышъунэу щыт сыд фэдэр социалнэ кърэхъумэныгъэхэмкІэ кІэгъэпытагъэу зы псэукІэ амал къезытын зыльэкІынэу зы лэжьэпкІэ фэшІу кыІэрыхьэнэу.

4. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежыи ишІуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхищэнэу, ащ фэдэ зэхэщагъэм хэхьэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зигъэпэсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжьэгъу пІалъэ цІыф фэшъуашэ шапхъэм итэу кыфагъэпсынэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ илэжьапкІи кыратызэ гъэпсэфакІо дэкІынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иІэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкІи медицинскэ ІэпыІэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иІ, Іофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкьуагъэ, лІыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жьыгъэ ыкІи ежым имыІэшІагъэ Іофыгъомэ кърэхэкІэу амалынчъагъэ, тхъэмыкІагъэ кылылысэу щытмэ кърэхъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яІ ялыеу кыыкІэлъыплъынхэу, кыдэІэпыІэнхэу. Зэрэщэгъэ зэлІ-зэшъуз ибынэуи зэмьшхьэгъусэмэ къралфыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ кърэхъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшхьапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фит гэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макІэмэ пэублэ ыкІи лъэбжъэ гэсэныгъэр ахьщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гэсэныгъэр уимыІэнкІэ амал имыІэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкІи ІэшІагъэ гэсэныгъэр хэти фызэІухыгъэщт. Апшэрэ гэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэІухыгъэу щытын фæе ежъым исэнауш (талант) елытыгъэу.

2. Гэсэныгъэр цІыфым ицІыфыгъэм икъоу зыригъэужьыным фэшІоу гъэпсыгъэу ыкІи цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхьаІэхэмрэ афашІырэ уасэр, лытэныгъэр ыгъэлъэшыным, кІигъэпытэным фэунэтІыгъэу щытын фæе. Гэсэныгъэм цІыфхэр ригъэгъушІун фæе расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулытэ, зэгурыІо, зэфэшІуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлынынэу ыкІи мамырныгъэр къыухъумэным пае дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкІокІырэ лъэжыгъэм зыригъэужьэу щытын фæе.

3. Сабиймэ арагъэгъотыщт гэсэныгъэр зыфэдэщтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ цІыф жъугъэ шІэнхабзэ псэукІэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжъэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхъэпэнэу, шІэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжъэнэу ыкІи ар зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иІ ежъым къыгъэшІыгъэ шІэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ ІэшІагъэхэм мылкъоу, пкІэу, уасэу, лытэныгъэу къапакІорэр къыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм къыщыхэщырэ цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкІэшъунэу зы социалнэ ыкІи дунэепстэу гъэпсыкІэ системэ щыІэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежъы ицІыфыгъэ фитэу ыкІи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цІыф жъугъэми къэралми фишІэжъын фæеу пшъэрылхэр иІэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхъапэ ыкІи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукІэ, нэмыкІми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лытэныгъэ къафегъэшІыгъэн ыкІи демократическэ цІыф жъугъэм зэдыриІэ шэнхабзэр (этикэр), цІыф жъугъэ гъэпсыкІэр, щыІакІэр егъэшІокІоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшІэу къэрал хабзэкІэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытыщт.

3. Сыдэуцтэуи орэхъу, мы цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхъэпэ, зепхъэ хъуцтэп дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурыль-гурышІэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшІуекІоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм къыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаІо хъуцтэп мыщ къыщиІотыкІыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыІэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыры фитыныгъэ риты фэдэу.